

Apel o przełożenie wyborów Prezydenta RP na jesień

Stanowisko Stowarzyszenia Obserwatorium Wyborcze

14 marca 2020 r.

Obserwatorium Wyborcze wzywa Radę Ministrów i Sejm do formalnego wprowadzenia stanu klęski żywiołowej, a następnie do przedłużania tego stanu tak długo, jak będzie to niezbędne ze względu na rozprzestrzeniającą się obecnie epidemię. Na mocy Konstytucji będzie to oznaczać w szczególności przełożenie wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na późniejszy termin, najprawdopodobniej na jesień.

Faktyczna potrzeba przełożenia wyborów

Kampania wyborcza polega w dużym stopniu na spotkaniach. Te większe już się nie odbywają (od niedzieli 15 marca zgromadzenia przekraczające 50 osób mają zostać zabronione), ale małych spotkań — choćby rozmów jednego wolontariusza z jednym wyborcą, np. w związku ze zbieraniem podpisów czy rozdawaniem ulotek — podczas kampanii odbywają się setki tysięcy. Takie spotkania nie powinny się odbywać w warunkach epidemii, podczas gdy po to, aby ludzie jak najmniej się ze sobą spotykali, zawieszono pracę szkół, uczelni wyższych i sądów, zamyka się kina, teatry, restauracje, kluby i część sklepów w galeriach handlowych.

Podczas gdy spotkania kandydatów i ich wolontariuszy z wyborcami są mocno ograniczone, inne formy kampanii funkcjonują w pełni — ale głównie na korzyść jednego kandydata. Chodzi tu o działalność mediów państwowych na rzecz Andrzeja Dudy, prowadzoną z naruszeniem prawa, oraz o podróże i publiczne wystąpienia tego kandydata jako urzędującego prezydenta; te wystąpienia i podróże często są nie do oddzielenia od jego kampanii wyborczej.

Podsumowując: epidemia znacznie utrudnia prowadzenie kampanii wyborczej i wzmacnia już istniejącą nierówność między kandydatami.

Głosowanie podczas epidemii jest problematyczne, gdyż wyborcy (szczególnie starsi lub schorowani) mogą bać się wizyty w lokalu wyborczym, w którym tego samego dnia pojawia się kilkaset lub kilka tysięcy osób. Wyborcy mogą jeszcze bardziej bać się podjęcia pracy w komisjach wyborczych (jako członkowie komisji, mężowie zaufania czy obserwatorzy społeczni). Praca taka oznacza bowiem obcowanie na odległość oddechu z kilkuset osobami.

Ponadto przeprowadzenie wyborów Prezydenta RP w obecnych warunkach byłoby niezgodne z duchem Konstytucji, a nawet stanowiłoby naruszenie jej przepisów.

Konieczność przełożenia wyborów wynikająca z ducha Konstytucji

Zgodnie z art. 228 ust. 7 Konstytucji (wszystkie wzmiankowane tu przepisy są przytoczone poniżej), nie wolno przeprowadzać wyborów powszechnych podczas trwania stanu nadzwyczajnego ani w ciągu 90 dni następujących po nim. Stan klęski żywiołowej, który może być wprowadzony m.in. w przypadku epidemii (zob. art. 2 i 3 ustawy o stanie klęski żywiołowej), to jeden z określonych w Konstytucji stanów nadzwyczajnych. Tak więc Konstytucja opiera się na założeniu, iż nie powinno się organizować wyborów w okresie, kiedy funkcjonowanie państwa oraz życie obywateli i swobody obywatelskie są w poważny sposób naruszone. Przeprowadzenie wyborów Prezydenta RP w maju byłoby działaniem wbrew temu założeniu, a więc wbrew duchowi Konstytucji.

Przeprowadzenie wyborów w maju byłoby naruszeniem przepisów Konstytucji

Art. 233 ust. 3 Konstytucji pozwala w przypadku wprowadzenia stanu klęski żywiołowej ograniczać m.in. wolność działalności gospodarczej, prawo własności, wolność poruszania się. Tymczasem wolność prowadzenia działalności gospodarczej i prawo własności już zostały bardzo poważnie ograniczone ustawą z 2 marca br., która dotyczy walki z epidemią: art. 11 tej ustawy pozwala władzom państwowym w okresie 6 miesięcy od 8 marca br. żądać od każdego przedsiębiorstwa wykonania dowolnych zadań na warunkach, które władze ustalą jednostronnie. Takie żądanie może zostać wydane nawet ustnie, nie jest wymagane jego uzasadnienie. Te przepisy oznaczają, że faktycznie stan klęski żywiołowej już został wprowadzony na okres sześciu miesięcy (choć to się tak nie nazywa), a więc zgodnie z przepisami Konstytucji wybory nie powinny się teraz odbyć.

Wolność podróżowania jest od kilku tygodni zniesiona we Włoszech, a od kilku dni — w pewnym zakresie ograniczona w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Czechach i Słowacji. Polskie władze zamierzają w dużym stopniu zablokować podróże międzynarodowe od niedzieli 15 marca, a następnie możemy się spodziewać ograniczenia wolności podróżowania wewnątrz Polski, co zgodnie z Konstytucją będzie dopuszczalne jedynie w przypadku formalnego wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, co będzie automatycznie oznaczało przełożenie wyborów.

Za Zarząd,
Marcin Skubiszewski

Aneks: Przepisy prawa

Pogrubienia niektórych fragmentów przepisów pochodzą od Obserwatorium Wyborczego.

Konstytucja

Art. 228:

1. W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej.
2. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości.
3. Zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres, w jakim mogą zostać ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela w czasie poszczególnych stanów nadzwyczajnych, określa ustawa.
4. Ustawa może określić podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.
5. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa.
6. W czasie stanu nadzwyczajnego nie mogą być zmienione: Konstytucja, ordynacje wyborcze do Sejmu, Senatu i organów samorządu terytorialnego, ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz ustawy o stanach nadzwyczajnych.
7. **W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzane referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzane wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu.** Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.

Art. 232: W celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu.

Art. 233 ust. 3: Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone w art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy),

art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku).

Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej

Art. 2: Stan klęski żywiołowej może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia.

Art. 3:

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) klęsce żywiołowej - rozumie się przez to katastrofę naturalną lub awarię techniczną, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem;
- 2) katastrofie naturalnej - rozumie się przez to zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powódzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo **chorób zakaźnych ludzi** albo też działanie innego żywiołu;

[...]

Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych

Art. 11:

1. Wojewoda może wydawać polecenia obowiązujące wszystkie organy administracji rządowej działające w województwie i państwowe osoby prawne, organy samorządu terytorialnego, samorządowe osoby prawne oraz samorządowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej w związku z przeciwdziałaniem COVID-19. Polecenia podlegają natychmiastowemu wykonaniu. O wydanych poleceniach wojewoda niezwłocznie informuje właściwego ministra.
2. **Prezes Rady Ministrów, na wniosek wojewody, po poinformowaniu ministra właściwego do spraw gospodarki może, w związku z przeciwdziałaniem COVID-19, wydawać polecenia obowiązujące inne, niż wymienione w ust. 1, osoby prawne i**

jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz przedsiębiorców. Polecenia są wydawane w drodze decyzji administracyjnej, podlegają one natychmiastowemu wykonaniu z chwilą ich doręczenia lub ogłoszenia oraz nie wymagają uzasadnienia.

3. **Wykonywanie zadań, o których mowa w ust. 2, następuje na podstawie umowy zawartej z przedsiębiorcą przez właściwego wojewodę i jest finansowane ze środków budżetu państwa z części budżetowej, której dysponentem jest wojewoda.**
4. Prace związane z prowadzeniem przygotowań do realizacji zadań, o których mowa w ust. 3, mające charakter planistyczny, są finansowane ze środków własnych przedsiębiorcy.
5. **W przypadku odmowy zawarcia przez przedsiębiorcę umowy, o której mowa w ust. 3, zadania wykonywane są na podstawie decyzji, o której mowa w ust. 2. W takim przypadku decyzja podlega natychmiastowemu wykonaniu.**
6. Polecenia, o których mowa w ust. 1 i 2, nie mogą dotyczyć rozstrzygnięć co do istoty sprawy załatwianej w drodze decyzji administracyjnej, a także nie mogą dotyczyć czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych oraz czynności z zakresu ścigania wykroczeń.
7. **Polecenia, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą być wydawane także ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2020 r. poz. 344) lub za pomocą innych środków łączności.** Treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy powinny być utrwalone w aktach w formie protokołu lub podpisanej przez stronę adnotacji.
8. Właściwy minister może wstrzymać wykonanie poleceń, o których mowa w ust. 1, i wystąpić z wnioskiem do Prezesa Rady Ministrów o rozstrzygnięcie sporu, przedstawiając jednocześnie stanowisko w sprawie.

Art. 36. ust. 1: Przepisy art. 3–6 i art. 10–14 tracą moc po upływie 180 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.